

การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์สำหรับเยาวชน ความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

The Development Voluntourism Program of Youth for Understanding Underprivileged Children

จิณณาภา เสถียรสมสรโกร*

โชคชัย สุเวชวัฒนกุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประเด็นความรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์สำหรับเยาวชนเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยบุคลากรจากองค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาและสถานสงเคราะห์เด็ก ร่วมกับการจัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากองค์กรด้านการท่องเที่ยว ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส

ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับประเด็นความรู้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาสจะอยู่บนพื้นฐานหลักสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีประเด็นความรู้ย่อย คือ 1) นับถือตนเอง 2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น 3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ความเสมอภาคหรือเท่าเทียม มีประเด็นความรู้ย่อย คือ 1) ไม่เลือกปฏิบัติ 2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง 3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย และความเป็นธรรม มีประเด็นความรู้ย่อย คือ 1) ยึดมั่นในความยุติธรรม 2) มีคุณธรรม 3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

* นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** อาจารย์ประจำคณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทั้งนี้โปรแกรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส มีลักษณะรูปแบบกิจกรรมเชิงบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับเชิงทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักรู้ด้านการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น มุ่งเน้นเรื่องการปรับทัศนคติให้เกิดการยอมรับ และเข้าใจในความหลากหลายของคนในสังคม ซึ่งมีระยะเวลา 1 วัน สถานที่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดโพธิ์ นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และ Dialogue in the dark โดยมีกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส

คำสำคัญ: โปรแกรมการท่องเที่ยว สิทธิมนุษยชน เด็กด้อยโอกาส

ABSTRACT

The objective of this research were 1) to study knowledge which help enhancing understanding in underprivileged children 2) to develop tourism program for enhancing understanding for underprivileged children. The approach research was qualitative by in depth interviewing with personal from organization including child and youth development, human right, secondary school and orphanage. Moreover, having focus group with personal from tourism organization. Analyze data was used by content analysis.

This research found that there are three learning concept elements whether affect knowledge for understanding in underprivileged children. Human dignity respect was the primary element that contain three subjects include Self Esteem, Don't violate of personal rights and Don't look down on other people respectively. The secondary element was equality that focus on Don't discriminate, Open-mindedness and To give the same chance without bias respectively. The last one was equity that consists To focus on justice, Have a goodness and Was responsible on duty respectively.

Tourism program which help enhancing understanding in underprivileged children have activity style of participating with social work by relating with excursion. Build awareness of learning and coexistence with others, this activity focused on adapting attitudes to acceptance and understanding variety of people in social. Duration and destination of this program was one day trip in Bangkok where was including Watpho, Rattanakosin exhibition hall, King Chulalongkorn Memorial Hospital, Dialogue in the dark. Nevertheless, the goal of this activity were secondary school students and disadvantage children.

Keywords : Tourism program, human rights, underprivileged children

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

ความหลากหลายและความแตกต่างกันของมนุษย์ได้ทวีความสำคัญขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ปัญหาความแตกต่าง และการไม่ยอมรับในความต่าง ส่งผลให้คนในสังคมตีความถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่แปลกแยกแตกต่างไปจากค่านิยมส่วนใหญ่เป็น “คนอื่น” หรือ “คนด้อยโอกาส” ของสังคม อาทิ เพศสภาพ เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้นทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ และอื่นๆอีกหลายประการ จึงเกิดความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ไม่เพียงแค่นั้นสังคมไทยเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาเรื้อรัง และเป็นประเด็นที่สังคมโลกให้ความสนใจและหาทางแก้ไข เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขบนฐานของความเสมอภาคที่เป็นธรรมท่ามกลางความหลากหลายของมนุษย์ แต่สังคมที่ปราศจากความเหลื่อมล้ำถือเป็นสังคมในอุดมคติ ยังห่างไกลความเป็นจริง ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้าใจในกลุ่มคนด้อยโอกาส จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้ ซึ่งควรเริ่มปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ถูกต้องนี้ให้เกิดแก่เด็กและเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไปในอนาคต

ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม จะเห็นว่า ประชากรที่มีฐานะดีมีจำนวนน้อย และกระจุกตัวกว่าจำนวนคนจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ซึ่งกระจายอยู่ทั่วสังคมไทย นอกจากนี้ในรายงาน Global Wealth Databook 2014 ได้จัดอันดับความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งของไทยอยู่อันดับท้ายๆของโลก คือ อันดับที่ 162 จาก 174 ประเทศ อันสะท้อนถึงความแตกต่างอย่างมากระหว่างกลุ่มคนรวยและคนจน ทั้งนี้ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเหลื่อมล้ำด้านอื่น เช่น ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการเข้าถึงทรัพยากร ด้านสิทธิและโอกาส เป็นต้น นโยบายการแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระจายรายได้อย่างเดียว แต่ต้องให้ความสำคัญทางด้านศักดิ์ศรี และจิตใจในฐานะที่เป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ดังที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2553) ระบุว่า “ปัญหาสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างมาก นั่นคือ ยังมีความเหลื่อมล้ำของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตรงนี้ลึกสุด และมากที่สุด”

จากความเหลื่อมล้ำดังกล่าวทำให้เกิดคนกลุ่มหนึ่งที่ถูกนิยามโดยสังคมว่า “คนด้อยโอกาส” เป็นกลุ่มคนที่ถูกผลักออกจากระบบของสังคม ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมีพึงได้ รวมถึงการโดนดูถูกดูแคลน ไม่ได้รับการยอมรับ แม้กระทั่งกลายเป็นกลุ่มคนที่น่าสงสาร เหล่านี้เป็นที่มาของความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งกลุ่ม “เด็กด้อยโอกาส” เป็นกลุ่มที่เปราะบางทางความรู้สึกมากที่สุด สายตาจากสังคมและเพื่อนส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสรู้สึกตนเองด้อยค่า ไม่ยอมรับในตัวเอง ไม่มีคนรัก เกิดเป็นปมปัญหาเล็กๆเรื้อรังในจิตใจที่อาจกระทบเป็นปัญหามานานปลาย เด็กด้อยโอกาสจึงเป็นกลุ่มคนที่สังคมมุ่งให้ความสำคัญ เช่นเดียวกับพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเลือกเด็กเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของการพัฒนา ด้วยพระองค์ทรงเห็นว่า เด็กเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากปัญหาความยากจน ความขาดแคลน ทั้งในด้านอาหาร บริการสาธารณสุข การศึกษา รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม และประการสำคัญ คือ เด็กจะเติบโตเป็นผู้รับผิดชอบดูแลพัฒนาท้องถิ่นของตน และประเทศชาติต่อไปในอนาคต การปลูกฝังความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส จึงควรเริ่มบ่มเพาะในเด็กและเยาวชน โดยปัจจุบันกฎหมาย

นโยบายและแผน ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะมีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีศีลธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย ควบคู่กับการมีความรู้ รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค แม้บุคคลเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างไปจากตน จึงจำเป็นต้องอาศัยวิธีการเรียนรู้ และสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย นอกเหนือจากการเรียนภายในโรงเรียน เพื่อให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการเข้าใจเด็กด้วยโอกาสได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่เด็กและเยาวชนได้รับประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุดจากการเรียนรู้ นั้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเพลิดเพลิน และก่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ เปิดโลกทัศน์จากการได้พบเห็นด้วยตนเอง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) และยกระดับจิตใจ ผ่านการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับคนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ของนักท่องเที่ยวได้ดีอีกด้วย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือปัญหาความไม่เสมอภาคที่มีในสังคมไทยมายาวนาน จึงมีใช้หน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้น หากแต่เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกคนที่จะช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าว เมื่อทุกคนมีความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ของตนเอง เคารพในสิทธิของผู้อื่น รวมถึงยอมรับในความหลากหลาย และเข้าใจเหตุผลของการรับภาระมากน้อยที่แตกต่างกัน ตามสถานะ เพื่อให้คนด้อยโอกาสที่สุดได้มีโอกาสสร้างคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมกับคนอื่น (กุลภา วจนสาระ, 2555) อย่างไรก็ตามเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ของประเทศ (Country Strategy) พ.ศ. 2556-2561 (สำนักนโยบายและแผน สป. กระทรวงมหาดไทย, 2556) ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขัน คนไทยอยู่ดีกินดี มีความเสมอภาคและเป็นธรรม” ยุทธศาสตร์ที่ 2 มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำ โดยหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐจึงสร้างนโยบาย แผน และกรอบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนปฏิบัติการการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558 ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา หรือยุทธศาสตร์ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น

การศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส จึงมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเข้าใจของคนในสังคมให้พึงตระหนักถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค โดยควรเริ่มต้นปลูกฝังที่กลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นสาเหตุสู่ปัญหาความแตกแยกของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นความไม่เป็นธรรมทางสังคมระหว่างกลุ่มคน และระหว่างพื้นที่ จนเกิดเป็นความขัดแย้ง นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) บทความวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส ช่วยสร้างรากฐานคุณธรรม หล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชน นอกจากสามารถเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน และตอบสนองแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ แผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน นำไปสู่สังคมที่สงบสุขแล้ว ยังถือเป็นรูปแบบใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่จะช่วยขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเด็นความรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์สำหรับเยาวชนเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส อันเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม ด้วยความแตกต่างของบุคคลในสังคม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ หรือเกิดความไม่เสมอภาค โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนาจะเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับเยาวชนทั่วไป และเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้การเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้นำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวคิดหลักของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยหลายวิธี โดยกำหนดตามวัตถุประสงค์ จึงมีการกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 1 ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้านพุทธิภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานในองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และสถานสงเคราะห์เด็ก

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน 2 ท่าน ด้านสิทธิมนุษยชน 2 ท่าน ครูประจำสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจากโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 2 ท่าน และบุคลากรจากสถานสงเคราะห์เด็ก 2 ท่าน รวมทั้งหมด 8 ท่าน ซึ่งคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ต้องมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งต่อไปนี้

- (1) เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่หรือมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลานานอย่างน้อย 5 ปี
- (2) เป็นผู้บริหารหรือมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือแนวทางการปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนมาเป็นอย่างน้อย 5 ปี

(3) เป็นผู้มีบทบาทหรือผลงานด้านการส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกระตุ้นให้สังคมไทยตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

(4) เป็นผู้มีโอกาสหรือมีความสนใจในการศึกษาหรือมีผลงานการวิจัยประเด็นใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนหรือสิทธิมนุษยชนหรือความหลากหลายของมนุษย์

2. ตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 2 ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรด้านการจัดการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยนี้มีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 8 ท่าน ซึ่งคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ต้องมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งต่อไปนี้

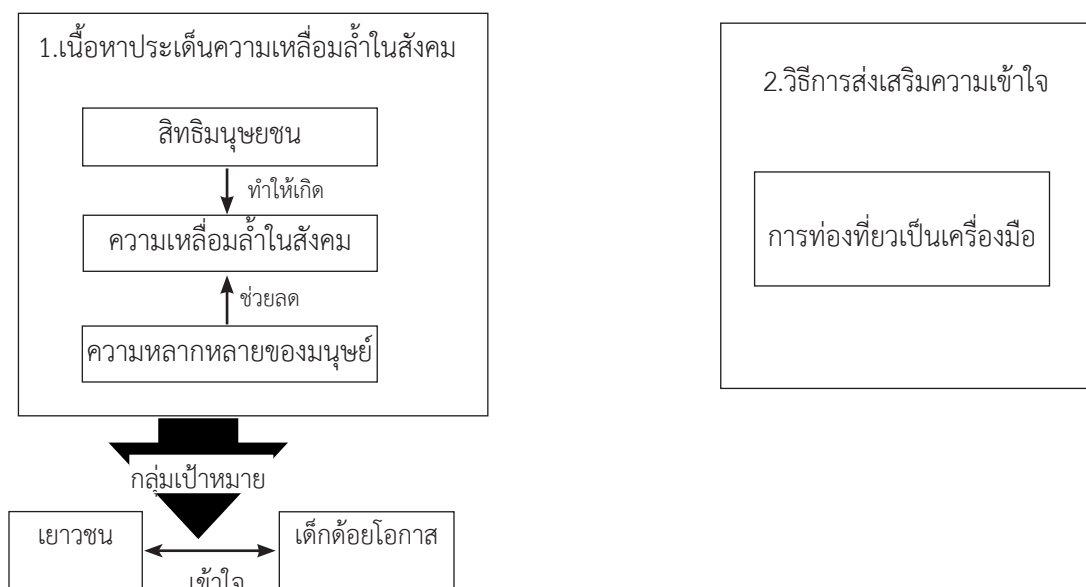
(1) เป็นผู้ได้รับรางวัลมัครุเทศกิตีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

(2) เป็นผู้บริหารหรือมีส่วนร่วมในการวางแผนทางของโปรแกรมการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมต่างๆทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี

(3) เป็นผู้มีโอกาสหรือมีความสนใจในการศึกษาหรือมีผลงานการวิจัยประเด็นใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาส

“เด็กด้อยโอกาส” หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ประสบปัญหาความเดือดร้อน มักถูกละเลยและขาดความเอาใจใส่จากสังคมและครอบครัว ได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติหรือภัยสงคราม ต้องได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษ เพื่อให้มีโอกาสเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป จนกระทั่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เทศบาลตำบลท่าคันโท, 2554; South African Commission, 2002; N Mock and E de Buhr, 2009)

มีการศึกษาปัญหาหรือลักษณะของเด็กด้อยโอกาสไว้หลายรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน อาทิ เป็นเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะหรือผู้ปกครองมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เด็กที่มีโรคติดต่อร้ายแรง เด็กพิการ เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด และเด็กในสถานพินิจหรือประพาสิตไม่เหมาะสม เป็นต้น (ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เทศบาลตำบลท่าคันโท, 2554; South African Commission, 2002; United Nations Children’s Fund, 2012) โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 7 กลุ่มดังนี้

- 1) กลุ่มเด็กที่อยู่ในสภาพ หรือภาวะที่ทำให้ด้อยโอกาส เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัย พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล เป็นต้น
- 2) กลุ่มเด็กที่ถูกกลั่นแกล้งจากครอบครัว เช่น มีปัญหาทางครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งพา ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ เป็นต้น
- 3) กลุ่มเด็กที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสมอง สมอง เช่น เด็กพิการ เด็กที่มีสภาพจิตใจไม่ปกติ เป็นต้น
- 4) กลุ่มเด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เช่น ใช้ความรุนแรง กระทำการผิดกฎหมาย ถูกคุมขังในสถานพินิจ เป็นต้น
- 5) กลุ่มเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิทางร่างกาย จิตใจ โอกาส แรงงาน
- 6) กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์
- 7) กลุ่มเด็กชาติพันธุ์ หรือชนกลุ่มน้อย รวมถึงเด็กไร้สัญชาติ ไม่มีหลักฐานแสดงตน บุตรของแรงงานต่างด้าว ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เกิดการพลัดถิ่น เป็นต้น

ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญรวมถึงรัฐบาลไทยที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายต่างๆ เพื่อลดจำนวนเด็กด้อยโอกาส เกิดจากสาเหตุเหล่านี้ นั่นคือ ต้นเหตุจากตัวครอบครัวเด็ก เช่น ฐานะเศรษฐกิจ การขาดความสัมพันธ์ที่ดี ต้นเหตุจากตัวเด็กเอง โดยเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่จะมีจิตใจอ่อนแอ ขาดความรัก ความอบอุ่น มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง เป็นต้น และต้นเหตุจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นต้นเหตุสำคัญ เช่น สภาพสังคมแห่งความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาค การขาดโอกาสที่ควรได้รับจากสังคม การอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม มือบายमुख เป็นต้น ความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาสเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก คนในสังคมต้องเข้าใจในสิทธิเสรีภาพที่เด็กควรจะได้ ให้การยอมรับ ให้โอกาส และไม่เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิของเด็ก รวมถึงส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผลกระทบต่อเด็กด้อยโอกาส

1) ขาดโอกาสทางการศึกษา ถือเป็นผลกระทบร้ายแรงอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของเด็ก สาเหตุหลักมาจากความยากจนของครอบครัว ทำให้ปัจจุบันมีเด็กจำนวน 1 ใน 3 ของเด็กทั้งหมดที่เข้าไม่ถึงระบบการศึกษา โดยจากการวิเคราะห์ของดร.นิโคลัส เบอร์เนตต์ อดีตรองผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโก และผู้บริหารระดับสูงของธนาคารโลก พบว่า การสถานการณ์เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสระบบการศึกษาของไทยมีความรุนแรงเป็นอันดับ 2 ของภูมิภาคอาเซียน สร้างความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมสูงถึงปีละ 330,000 ล้านบาท หรือคิดเป็น 3% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณทางการศึกษาของประเทศในแต่ละปี นอกจากนี้การจัดอันดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศของ IMD ปี 2014 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 30 จาก 59 ประเทศ โดยพบว่า การศึกษาเป็นตัวจุดรั้งความสามารถในการแข่งขันของไทย กล่าวได้ว่าเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นหายนะของประเทศไทย เพราะนอกจากจะทำให้เด็กและเยาวชนเสียโอกาสแล้ว ยังทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสทางรายได้อีกด้วย (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557ก)

2) ขาดโอกาสในเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาลหรือระบบการดูแลสุขภาพ และการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน แม้ว่ารัฐบาลพยายามทำให้เกิดความครอบคลุมในการให้บริการ แต่ยังคงเกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายบุคลากร และครุภัณฑ์ทางการแพทย์ที่เข้าถึงชนบทห่างไกล จากการศึกษาพบว่า ในแง่ของการบริการสาธารณสุข ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพได้ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ข) ในขณะที่มีเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากต้องการการรักษาพยาบาลและดูแลสุขภาพ อาทิ เด็กด้อยโอกาสที่บกพร่องทางร่างกายหรือพิการ เจ็บป่วยหรือเป็นโรคร้ายแรง บกพร่องทางการเรียนรู้ แม้กระทั่งติดยาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้เด็กด้อยโอกาสมักเข้าไม่ถึงโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และการคมนาคม เป็น โดยเฉพาะเด็กในพื้นที่ห่างไกลเขตเมืองใหญ่ อยู่ในถิ่นทุรกันดาร หรือเป็นเด็กเร่ร่อน ไร้สัญชาติ ซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน การรับข้อมูลข่าวสาร และโอกาสในการรับสิทธิประโยชน์ต่างๆ รวมถึงโอกาสในการพัฒนาตนเองอีกด้วย ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวจะกระทบเชื่อมโยงไปสู่การขาดโอกาสทางการศึกษา (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2557ข)

3) ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดนดูถูกทางจิตใจ กล่าวคือ เป็นการละเมิดทางความรู้สึก และศักดิ์ศรีที่ทุกคนพึงจะได้รับ เช่น การได้รับการยอมรับ การให้เกียรติ และการปฏิบัติต่อกันในสังคมอย่างเท่าเทียม แต่ในความเป็นจริงของสังคม บุคคลที่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับการให้เกียรติ คือ กลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับบนของสังคม ซึ่งเด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มเด็กที่มีความเปราะบางของจิตใจ แต่ได้รับการปฏิบัติจากเพื่อนหรือสังคมอย่างละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังการบอกเล่าของเด็กชายชาคร เดิมบริษัท ที่ต้องทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ว่า “ผมโดนดูถูกว่าจน เหยียดสลัม ไม่มีพ่อ ไม่มีเพื่อนคบ ผมผ่านคำพูดเหล่านี้มาแล้ว” (ไทยรัฐออนไลน์, 2558) ดังนั้น การปฏิบัติต่อเด็กด้อยโอกาสจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนัก การสร้างความรู้สึกลดน้อยค่าต่ำ้อย ให้กับพวกเขา ถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง และการกระทำจากสังคมเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสรู้สึกไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง รู้สึกไม่ได้รับความรัก ความเป็นธรรมจากสังคม จึงพบว่า งานวิจัยด้านเด็กด้อยโอกาสมักส่งเสริมเรื่องการให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจ

สังคมที่ไร้ความเหลื่อมล้ำเป็นสังคมในอุดมคติ กระทำให้เกิดขึ้นจริงได้ยาก อีกทั้งการแก้ปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษา และโอกาสในการเข้าถึงบริการต่างๆสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น จำเป็นต้องขับเคลื่อนด้วยรัฐบาลเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามการบรรเทาปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำด้านความรู้สึกหรือการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทุกคนในสังคมสามารถช่วยกันได้ นั่นคือ การเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องการยอมรับ และอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย รวมถึงปลูกฝังให้สังคมมีแนวคิดที่ว่า คนทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ หากในสังคมมีความคิดเช่นนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นหรือการสร้างความรู้สึกลดน้อยค่าให้กับกลุ่มคนด้อยโอกาส โดยแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน อันเป็นแนวคิดสำคัญที่ควรเผยแพร่ให้ทุกคนในสังคมได้เรียนรู้ และเกิดความเข้าใจ เพื่อให้ทุกคนดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคทางสังคมได้ไม่มากนัก

สาระการเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระฯว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ เพื่อใช้สำหรับวัดผลการเรียนการสอนของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น อย่างไรก็ตามประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนได้ถูกจัดให้มีการเรียนการสอนอย่างชัดเจนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6 เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนหรือเยาวชนนั้นได้รับความรู้ มีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิมนุษยชน ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญเพื่อเสริมสร้างความรู้สิทธิมนุษยชนในระบบการศึกษาไทย นั่นคือ ศักยภาพของผู้ให้การศึกษา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษย

ชน (วรลักษณ์ สงวนแกว, 2551: 11-13) โดยผู้ให้การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนถือเป็นบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนไปยังประชาชนทั่วไป เช่น ครู อาจารย์ นักวิชาการอิสระ หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ จำเป็นต้องได้รับการสร้างทัศนคติและกรอบแนวคิดที่เอื้ออำนวยต่อการให้การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ 1) การมีโลกทัศน์กว้างไกล พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ปราศจากอคติทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม 2) การมีทัศนคติของการเป็นนักสิทธิมนุษยชนที่ดี และต้องเสริมสร้างทัศนคตินี้แก่ผู้เรียนด้วย ไม่ว่าจะเป็นความมีจิตอาสาสมัคร การเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น 3) มีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดีขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมพัฒนาชนบท การจัดค่ายอาสา เป็นต้น

รูปแบบของการจัดการเรียนการสอนด้านสิทธิมนุษยชนควรเป็นการศึกษาแบบองค์รวม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคนภายใต้บรรยากาศของการเรียนการสอนที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อให้ผู้เรียนได้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม โดยอาจจัดการการเรียนการสอนแบบบูรณาการศาสตร์หลายๆแขนงเข้าด้วยกัน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ตลอดจนการเคารพในคุณค่าของคน ชุมชน และสังคม นอกจากนี้การเรียนการสอนยังต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ทางทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ชีวิตประจำวัน

การท่องเที่ยวเพื่อความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ถูกจัดแบ่งได้หลายประเภทตามวัตถุประสงค์ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับพฤติกรรมที่เป็นพลวัต ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว ตัวอย่างรูปแบบการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวอันานิมน การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวถ่ายภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงวิทยาศาสตร์ การท่องเที่ยวเพื่อชมการแข่งขันกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อการซื้อของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวทางอวกาศ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องหรือการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มกำลังเติบโตและน่าสนใจ อาทิ การท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ การท่องเที่ยวเชิงการอ่าน การท่องเที่ยวเชิงทันตกรรม การท่องเที่ยวเชิงโศกนาฏกรรม การท่องเที่ยวเชิงเพศที่สาม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ (ฉัตรเฉลิม องอาจธานศาล, 2551; ฉันทิช วรรณถนอม, 2552; เสกสรรค์ ยงวณิชย์ และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์, 2551)

การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ (Voluntourism) มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ Volunteer และ Tourism จึงเกิดเป็นคำใหม่ที่สานระหว่างการให้บริการในรูปแบบจิตอาสา อาทิ การปลูกป่า สอนหนังสือ สร้างห้องสมุด เป็นต้น ร่วมกับการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบความสนใจพิเศษ เช่น เชิงนิเวศ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ยังถูกนิยามว่า เป็นการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งความยุติธรรม และ

ความหวังดีด้วย เนื่องจากบุคคลที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละซึ่งเวลา ความสามารถเพื่อเสนอตัวช่วยเหลือส่วนรวม ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้ คือ ความสุข และความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติสิ่งดีงามที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ (พจนีย์ ทวีโกศา, 2542; Sin, H, 2009)

ความนิยมในการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความสุขของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ได้มอบความสุขนี้ให้กับคนอื่น จากการศึกษางานวิจัยพบว่า กลุ่มกิจกรรมเชิงบำเพ็ญประโยชน์มีจำนวน 10 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชาสัมพันธ์ 2) กลุ่มการสอน 3) กลุ่มการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม 4) กลุ่มพัฒนาธุรกิจ 5) กลุ่มก่อสร้าง 6) กลุ่มพัฒนาวัฒนธรรม 7) กลุ่มการวิจัยและศึกษาสภาพแวดล้อม 8) กลุ่มทางการแพทย์ 9) กลุ่มการพัฒนาชุมชน และ 10) กลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน โดยกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เป็นกลุ่มที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด (กาญจนา สมมิตร และนิทัศน์ บุญไพศาลสถิตย์, 2556)

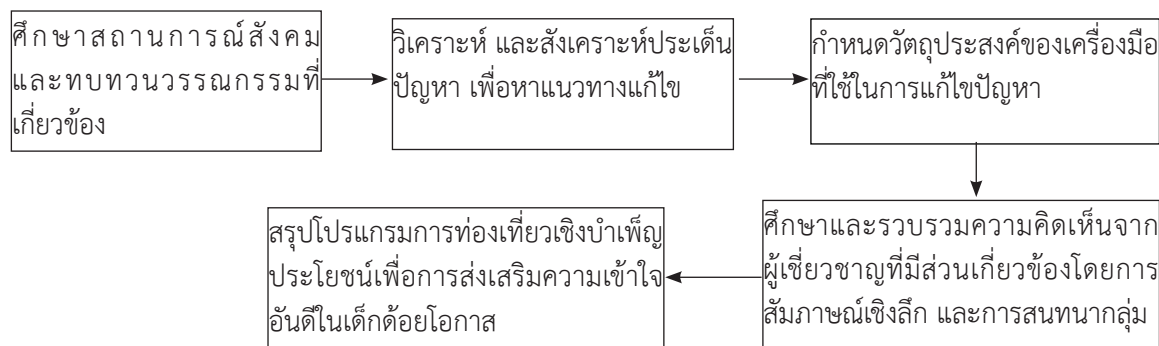
ด้วยการท่องเที่ยวช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียน และลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้ลงมือปฏิบัติจริงกับงานอาสาสมัคร ซึ่งการลงไปช่วยเหลือนั้นจะช่วยฝึกหรือเพิ่มทักษะใหม่ ประสบการณ์ใหม่ เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถและสมองไปพร้อมๆกัน อีกทั้งได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เกิดการเรียนรู้เพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากตน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากผู้เรียนได้อย่างง่ายดาย (อาจอง ขุนสาย ณ อยุธยา, 2553) ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้ให้ และผู้รับ เพื่อตระหนักในคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น จึงเป็นเหตุผลที่การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์จะเป็นเครื่องมือของกระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้วยโอกาส ทั้งนี้โปรแกรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการวิจัยจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์อีกรูปแบบหนึ่งสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษในเรื่องเด็กด้วยโอกาสต่อไป

กรอบการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจในอันดีในด้วยโอกาส ได้เก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่างๆ ทั้งรายงานขององค์กร หนังสือ บทความ วารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การท่องเที่ยว ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเด็กเยาวชน และเด็กด้วยโอกาส เพื่อเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในเบื้องต้น จากนั้นจึงวิเคราะห์ปัญหา สังเคราะห์ปัญหา เพื่อนำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางการแก้ไข งานวิจัยชิ้นนี้จึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้มาซึ่งกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้วยโอกาส ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือมีบทบาทในองค์กรด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และสถาน

สงเคราะห์เด็ก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม สุดท้ายจึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสรุปรูปเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสที่สมบูรณ์ ซึ่งมีกรอบการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2: กรอบการดำเนินการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามรายวัตถุประสงค์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

เพื่อศึกษาประเด็นความรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส

สิทธิมนุษยชน		
เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	เสมอภาค/เท่าเทียม	เป็นธรรม
1. นับถือตนเอง	1. ไม่เลือกปฏิบัติ	1. ยึดมั่นในความยุติธรรม
2. ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	2. เปิดใจยอมรับความแตกต่าง	2. มีคุณธรรม
3. ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์	3. ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	3. เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

ภาพที่ 3: กรอบประเด็นความรู้ที่ช่วยการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

จากรูปที่ 3 เป็นกรอบประเด็นความรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประเด็นการศึกษาเรื่องความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย และประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสแล้ว พบว่า กลุ่มเด็กด้อยโอกาสอันเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้าใจมีลักษณะอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ 1) มีพื้นฐานฐานะครอบครัวยากจน 2) ถูกละเลยจากครอบครัว 3) มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา 4) ไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์ 5) เร่ร่อน ไร้บ้าน และ 6) ถูกทำร้ายร่างกาย

ส่วนประเด็นความรู้ที่ถือเป็นประเด็นหลักในการเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส นั่นคือ เรื่องสิทธิมนุษยชน อันจะมีส่วนช่วยให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงสิทธิที่ทุกคนพึงมีพึงได้ และพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้พบว่า จำเป็นต้องให้เด็กเข้าใจประเด็นความรู้ใหญ่ๆ ใน 3 หัวข้อสำคัญ ได้แก่ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสมอภาคหรือเท่าเทียม และเป็นธรรม เพราะถือเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส โดยในแต่ละหัวข้อใหญ่จะมีความรู้ย่อยๆ ที่แสดงถึงลักษณะพฤติกรรมหรือทัศนคติที่มีความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส รายละเอียดดังนี้

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การที่บุคคลรู้จักเคารพในตัวเอง และเคารพผู้อื่น พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยการให้เกียรติ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันของบุคคล ทุกคนต่างสมควรได้รับการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

(1.1) นับถือตนเอง หมายถึง การเคารพ ยอมรับ ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง เมื่อบุคคลรู้จักนับถือตนเอง จะส่งผลให้บุคคลรู้จักนับถือ และให้เกียรติผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น หมายถึง การรู้จักสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และเรียนรู้ที่จะไม่ก้าวล่วงสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

(1.2) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติทั้งทางด้านวาจา การกระทำ และความคิดต่อบุคคลอื่นอย่างให้คุณค่าสมกับความเป็นมนุษย์ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมดูถูกหรือเหยียดหยามผู้อื่น

2. เสมอภาคหรือเท่าเทียม หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิพึงมีพึงได้ในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงได้รับโอกาสต่างๆ อย่างเสมอภาคกันตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้ เมื่อใดก็ตามที่คนด้อยโอกาสไม่ได้รับสิทธิที่พึงได้ ถือเป็นการเกิดความเหลื่อมล้ำในการปฏิบัติ

(2.1) ไม่เลือกปฏิบัติ หมายถึง ทุกคนจะต้องไม่ถูกปฏิเสธด้วยเหตุของความต่าง ความไม่เท่าเทียมกันจะไม่ขัดแย้งหากบุคคลนั้นๆ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากผู้อื่น

(2.2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง หมายถึง เข้าใจถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฐานะครอบครัว การประกอบอาชีพ ระดับการศึกษา หรือภูมิหลังครอบครัว เป็นต้น ทั้งการกระทำ ความคิด และจิตใจที่ยอมรับบุคคลที่มีความแตกต่างไปจากตัวเองหรือจากสังคมส่วนใหญ่

(2.3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย หมายถึง บุคคลทุกคนสมควรได้รับโอกาสที่เหมือนกันแม้จะมีความแตกต่างกันไม่ว่าด้านใดๆ ก็ตาม อาทิ เด็กพิการและเด็กทั่วไปควรได้รับโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกัน หรือเด็กชนกลุ่มน้อยพึงได้รับการให้บริการสาธารณสุขเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เป็นต้น

3. เป็นธรรม หมายถึง การพิจารณา การจัดสรร การตัดสินอย่างถูกต้องของผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ภายใต้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกาที่วางไว้ ไม่โอนเอินหรือลำเอียงด้วยเหตุปัจจัยภายนอก โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของกฎหมาย หากมีการตัดสินต่างกันด้วยเหตุอื่นอันเกิดจากความแตกต่างของบุคคล ถือว่าไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ความเป็นธรรมมีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก

(3.1) ยึดมั่นในความยุติธรรม หมายถึง มีทัศนคติ และการปฏิบัติบนพื้นฐานความถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นำไปสู่การกระทำที่เป็นธรรม

(3.2) มีคุณธรรม หมายถึง การสร้างทัศนคติให้บุคคลยึดถือในคุณธรรม กระทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

(3.3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง หมายถึง การรู้ในสิทธิและหน้าที่ การรับผิดชอบในหน้าที่ ตลอดจนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง จะช่วยให้บุคคลรักษาความถูกต้อง และทำให้เกิดความเป็นธรรมในที่สุด

ทั้งนี้กรอบประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส จะเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสในวัตถุประสงค์ต่อไป

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สามารถสรุปประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอ อันเป็นองค์ประกอบของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส แบ่งเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ระยะเวลาการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ตารางโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส และความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสกับประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว

ผลการศึกษาจากการจัดสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน พบว่า จำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ได้แก่

- ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เยาวชน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (เป็นช่วงวัยที่กำลังศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน) และเด็กด้อยโอกาส จากสถานสงเคราะห์หรือมูลนิธิ เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส และเด็กด้อยโอกาสมีความเข้าใจ และยอมรับตัวเองในแง่ดี ทั้งนี้การเลือกเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อว่า ทางโรงเรียนและทางสถานสงเคราะห์น่าจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเด็กมาร่วมกิจกรรมอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามโดยมากแล้วกลุ่มเด็กด้อยโอกาสจะมีเจ้าหน้าที่หรือผู้ดูแลร่วมเดินทางด้วย ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มเด็กด้อยโอกาสของทางสถานสงเคราะห์หรือมูลนิธิจะมีอายุระหว่าง 7-12 ปี

- ข้อพึงระวังของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากกลุ่มเด็กด้อยโอกาสจะมีลักษณะที่ต้องพึงสังเกต กล่าวคือ พวกเขาจะมีพฤติกรรมไม่ค่อยไวใจใคร ขี้อิจฉา ไม่เชื่อใจ รู้สึกขาดความรัก อาจมีพฤติกรรมอยากได้อะไรก็มีบ้าง เป็นต้น ดังนั้นพื้นที่ท่องเที่ยวควรตระหนักถึงความปลอดภัย และการกระทบต่อจิตใจ

ผลการกำหนดขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวที่สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย จึงควรมีขอบเขตที่ไม่ต้องเดินทางระยะไกล ปลอดภัย และสะดวกในการควบคุมดูแล ได้บทสรุปของขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวสำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสเป็นพื้นที่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

จากการสนทนากลุ่มเรื่องขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ควรจัดอยู่ในระยะเวลา 1 วัน ระหว่างเวลา 07.30 -17.30 น. ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้เหตุผลประกอบการพิจารณาดังนี้

- โปรแกรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นถูกกำหนดขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อลดปัญหาการเดินทางระยะไกลหรือคั่งแรม และให้เกิดความสะดวก ความปลอดภัยในการดูแลกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวใน 1 วัน เป็นระยะเวลาที่เหมาะสม

- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส จำเป็นต้องสอดคล้องกับประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกรุงเทพมหานครสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ได้ภายในระยะเวลา 1 วัน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

กิจกรรมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ คือ สามารถช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หนึ่งๆนั้น จำเป็นต้องสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และระยะเวลาการโปรแกรมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาเป็นรายหัวข้อตามประเด็นดังต่อไปนี้

ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

1) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา ที่สร้างความตระหนักด้านการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลาย อาทิ ช่วงอายุ ภูมิหลัง การศึกษา วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ฐานะทางสังคม ครอบครัว หรือสภาพจิตใจ เป็นต้น กิจกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นจึงควรออกแบบให้เด็กสองกลุ่มได้มีโอกาสเรียนรู้ เล่น แลกเปลี่ยน และแบ่งปันกัน เพื่อให้เด็กรู้สึกเปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคล เสมือนเป็นกิจกรรมที่ใช้ละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน และสร้างทักษะการสื่อสารแก่เด็กกลุ่มเป้าหมาย

2) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมกล้าแสดงออก ได้สร้างหรือประดิษฐ์ผลงานด้วยฝีมือของตนเอง ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่สร้างผลงานร่วมกันระหว่างเด็กกลุ่มเป้าหมาย ให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความอดทน

3) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ กล่าวคือ นำเอาลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่ผสมผสานการท่องเที่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ ให้สิ่งของที่เป็นประโยชน์ การเสียสละกำลังร่างกายแรงใจ และอื่นๆ กล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ให้และผู้รับ กลุ่มเป้าหมายจะรู้สึกถึงความภาคภูมิใจ ความตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง เข้าใจคุณค่าของผู้อื่น สัมผัสถึงคุณค่าของชีวิต

4) โดยภาพรวมเป็นกิจกรรมที่ควรมุ่งเน้นเรื่องการเปิดมุมมองการยอมรับและเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายให้แก่กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และส่งเสริมกลุ่มเด็กด้อยโอกาสในเรื่องของการนับถือตัวเอง ให้พวกเขาเกิดความเข้าใจว่า ตัวเขามิได้เป็นจุดด้อยของสังคม และพวกเขาก็เหมือนคนทั่วไป ไม่ใช่คนด้อยโอกาส เพื่อจะสนับสนุนให้พวกเขารู้สึกกล้าที่จะร่วมทำกิจกรรมที่จัดขึ้นได้

วิธีการดำเนินการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความเปราะบางทางความรู้สึก อีกทั้งยังจำเป็นต้องพิถีพิถันกับลักษณะของโปรแกรมที่ควรออกแบบให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวครั้งนี้

- ก่อนการจัดกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้องทุกคนจำเป็นต้องศึกษาถึงภูมิหลังของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเด็กด้อยโอกาสจากสถานสงเคราะห์ เพื่อให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และเตรียมความพร้อมในข้อจำกัด และข้อพึงระวังต่างๆ

- ระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้องทุกคนจำเป็นต้องระวังเรื่องการใช้ภาษาที่ใช้ รวมถึงเอกสารต่างๆที่ใช้ในกิจกรรม ไม่ควรมีข้อความ หรือถ้อยคำที่ทำให้รับรู้ถึงความแบ่งแยกของเด็กทั้งสองกลุ่ม อีกทั้งการปฏิบัติต่อกลุ่มเด็กด้อยโอกาสให้เป็นการปฏิบัติเหมือนกลุ่มเด็กทั่วไป

- หลังการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการติดต่อสอบถามถึงความพึงพอใจที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนสอบถามถึงพฤติกรรม ทศนคติของกลุ่มเป้าหมายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อไป

ตารางที่ 1 ตารางโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

เวลา	กิจกรรม	สถานที่	วิธีการ
07.30-08.00น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม	วัดโพธิ์	
08.00-09.15น.	กิจกรรมละลายพฤติกรรม 1) กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ 2) กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี 3) กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้ อยู่ที่ไหน”	วัดโพธิ์	- ให้อาสาสมัครพาเล่นเกมสตามหาหัวใจอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจับคู่หูที่ดี และทำความรู้จักเพื่อนต่างกลุ่ม - ทุกคนจะมีส่วนประกอบของดอกบัวคนละหนึ่งชิ้น ให้อาสาสมัครนำมารวมกลุ่มกันประกอบดอกบัวให้สมบูรณ์ - ระหว่างการชมความงามของวัดโพธิ์ ทำกิจกรรมตามหาสถานที่ในรูปภาพที่กำหนด
09.30-10.00น.	1) กิจกรรมคู่หูที่ดี 2) กิจกรรมลูกบอลดนตรี	บนรถระหว่างเดินทาง	- ทำความรู้จักคู่หู - เปิดทัศนคติแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าในคนอื่น
10.00-12.00น.	ชมนิทรรศการ “นิทรรศน์รัตนโกสินทร์”	นิทรรศน์รัตนโกสินทร์	- ชมนิทรรศการ เปิดความคิด มุมมอง เสริมสร้างความรู้ สร้างความผูกพัน
12.00-13.00น.	รับประทานอาหารกลางวัน	ลานกิจกรรมของนิทรรศน์รัตนโกสินทร์	
13.30-15.30น.	กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ส่งต่อกำลังใจแก่น้องในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ 1) กิจกรรมเย็บตุ๊กตาผ้าเพื่อน้อง หรือกิจกรรมห่มมือแสนสุขเพื่อน้อง 2) กิจกรรมการ์ดกำลังใจ	ลานกิจกรรมของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประดิษฐ์ตุ๊กตาผ้าเพื่อน้อง - กลุ่มเด็กด้อยโอกาสประดิษฐ์การ์ดกำลังใจ
16.00-17.00น.	ชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด	Dialogue in the dark	- ชมนิทรรศการเพื่อเปิดมุมมอง ทัศนคติ การยอมรับ และเข้าใจความแตกต่างของบุคคล
17.00-17.30น.	ดำเนินการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม	Dialogue in the dark	- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มอาสาสมัคร ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่จากสถานสงเคราะห์

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส กับประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

เวลา	กิจกรรม	ประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส								
		1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3
07.30-08.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม									
08.00-09.15 น.	กิจกรรมละลายพฤติกรรม									
	1) กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ	✓	✓	✓	✓	✓				
	2) กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี	✓			✓	✓	✓			
	3) กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้ อยู่ที่ไหน”							✓	✓	✓
09.30-10.00 น.	1) กิจกรรมคุุ่หุดดี		✓	✓	✓	✓				
	2) กิจกรรมลูกบอลดนตรี	✓		✓	✓	✓				
10.00-12.00 น.	ชมนิทรรศการ “นิทรรศน์รัตนโกสินทร์”						✓	✓	✓	✓
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน				✓		✓			
13.30-15.30 น.	กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ส่งต่อกำลังใจแก่น้องในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
16.00-17.00 น.	ชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
17.00-17.30 น.	ดำเนินการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

คำอธิบายท้ายตาราง

1.1 นับถือตนเอง 1.2 ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และ 1.3 ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์

2.1 ไม่เลือกปฏิบัติ 2.2 เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และ 2.3 ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย

3.1 ยึดมั่นในความยุติธรรม 3.2 มีคุณธรรม ความดี และ 3.3 เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

ทั้งนี้โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสที่พัฒนาขึ้นจะช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเข้าใจของคนในสังคมให้พึงตระหนักถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคไม่มากก็น้อย ลดปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความหลากหลายของมนุษย์ หรืออย่างน้อยเด็กกลุ่มเป้าหมายจะมีทัศนคติที่เข้าใจคุณค่าของตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น อันทำให้การอยู่ร่วมกันของเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติมีความสงบสุข บรรเทาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และลดปัญหาความขัดแย้ง รวมถึงผลงานวิจัยนี้สามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งสำหรับการสร้างการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะตามพึงประสงค์ของสังคม

นอกจากนี้โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาสสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์และการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาได้อีก รูปแบบหนึ่ง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ทราบถึงประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส และโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส เมื่อนำผลการศึกษามาพิจารณาประกอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ต่อไปนี้

ประเด็นความรู้เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในเด็กด้อยโอกาส

ประเด็นความรู้หลัก

การจะสร้างการเรียนรู้ หรือสร้างความตระหนักให้แก่เด็กและเยาวชนได้เกิดความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส โดยมุ่งเน้นให้เกิดการปรับทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่เปิดใจยอมรับความแตกต่างหลากหลายของบุคคลนั้น ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลจะตระหนักว่า คนทุกคนเท่าเทียมกัน พึ่งพิงได้ในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และโอกาสต่างๆสำหรับการพัฒนาตนเองเหมือนกัน ความแตกต่างไม่มีผลต่อการได้รับการให้เกียรติในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ทุกคนมีคุณค่าแห่งการดำรงชีวิตอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของแฮสเฟิลส์ (2546) ที่ว่า สิทธิมนุษยชนช่วยปกป้องคุ้มครองให้บุคคลในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ พ้นจากการล่วงละเมิดหรือการกดขี่ข่มเหงจากกระบวนการทางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) พบว่า การผสมผสานแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ จะนำมาซึ่งสังคมที่เป็นประชาธิปไตย มีความเท่าเทียม และสันติสุข และอรพันธ์ อัดถากร (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนว่า ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนจะช่วยขยายโลกทัศน์ของครูในการมองปัญหาทางการศึกษาและเข้าใจกลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหาครอบครัวและสังคม สามารถช่วยแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมให้แก่เด็กได้ ซึ่งพูนผล เงินดี (2535) มีแนวคิดที่ว่า สิทธิมนุษยชนแสดงถึงคุณค่าของการเป็นมนุษย์ ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์สามารถแสดงถึงคุณค่า สติปัญญา จิตสำนึกของความเป็นคน ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดที่จะต้องดำรงไว้เพื่อรักษาคุณค่าของมนุษย์แต่ละคน และในงานวิจัยของ Nordin, R., Shapiee, R., Suhor, S. and Muhamad (2011) พบว่า สิทธิมนุษยชนศึกษาสามารถช่วยให้พวกเขาเข้าใจในสิทธิ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และเรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิ เสรีภาพของมากไปกว่านั้นสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยจะช่วยกำจัดอคติต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในสังคม

ประเด็นความรู้ใหญ่

หัวข้อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติ และมีพฤติกรรมที่ทำให้เกียรติผู้อื่น ตลอดจนเคารพในความแตกต่าง สอดคล้องกับการวิจัยของวรลักษณ์ สงวนแก้ว (2551) ที่ศึกษาเรื่องการสร้างวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนผ่านระบบการศึกษาไทย พบว่า หากแทรกความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนในการศึกษาของเด็กไทย จะทำให้เด็กเติบโตมาอย่างไร้อคติเรื่องความเป็นมนุษย์ ส่วนอุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544) ระบุว่า การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นมูลฐานหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชนที่จะช่วยให้ตระหนักว่า คนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ตลอดจนสอดคล้องกับการวิจัยของจิราภรณ์ ทิพย์สุภลักษณ์ (2504) อันศึกษาเรื่องความตระหนักในสิทธิมนุษยชนของผู้ติดเชื้อ/เอดส์ พบว่า ผู้ติดเชื้อเอดส์มีการปฏิบัติตนเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่า ตนเองควรมีสิทธิได้รับสวัสดิการทางสังคมและบริการทางสังคมเท่าเทียมคนทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ และตนเองมีคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับผู้อื่น นำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

ส่วนหัวข้อเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน ผลการศึกษาพบว่า ไม่ว่าบุคคลจะเป็นผู้ด้อยโอกาส หรือมีความแตกต่างจะผู้อื่นในสังคมอย่างไร ก็ล้วนแต่มีสิทธิได้รับประโยชน์ และโอกาสที่เหมือนกับผู้อื่นตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของสุริรัตน์ ประจันปัจจนิก (2551) ว่า หลักความเสมอภาค เป็นหลักพื้นฐานหนึ่งในการรับรองและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ควรได้รับจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีได้คำนึงถึงคุณสมบัติอื่นใดมาร่วมพิจารณา และสอดคล้องกับหลักการตามที่ พีรธร บุนยรัตพันธุ์และคณะ (2555) ระบุว่า หลักความเสมอภาคเป็นฐานของเสรีภาพ ที่เน้นการคำนึงถึงการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของบุคคล ขจัดความเหลื่อมล้ำที่จะเกิดขึ้นในสังคม

ส่วนของหัวข้อความเป็นธรรม ผลการศึกษา พบว่า การให้ความเป็นธรรมเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของการยึดหลักสิทธิมนุษยชน จะมุ่งเน้นอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม (Justness) และความเที่ยงธรรม (Fairness) อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก สอดคล้องกับแนวคิดของ Plato (1963) อ้างถึงในไชยันต์ (2541) ที่ว่า ความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมที่แท้จริงต้องสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับความดี ความถูกต้องด้วย นอกจากนี้ยังตรงกับแนวคิดของไพสิฐ พาณิชย์กุล (2556) ที่ว่า ความเป็นธรรมในสังคมเป็นการที่บุคคลมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน มีความสามารถในการเข้าถึงสิทธิ และการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม อันสอดคล้องกับหลักของสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น

ประเด็นความรู้ย่อย

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) นับถือตนเอง (2) ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และ(3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพรรณิ ไชยอำพร (2550) ส่วนหนึ่งของการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั่นคือ การนับถือตนเอง และการรู้ตัวตนที่มีสิทธิที่จะกระทำการบางอย่างที่ไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น ในขณะที่การกดขี่ข่มเหง และไม่ให้เกิดสิทธิผู้อื่น ในสถานภาพของความเป็นมนุษย์ยังถือเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณด้วย เช่นเดียวกันกับอุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544) ระบุว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องของการยอมรับนับถือสถานภาพของบุคคล และจากแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นคนโดยนายแพทย์ประเวศ วะสี (2545) พบว่า ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงิน ความงามของร่างกายหรือยศ หากแต่เป็นการสำนึกในคุณค่าของความเป็นคนของตนเอง เคารพนับถือตนเอง มีความปิติภูมิใจในความเป็นคนของตัวเอง

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม มีประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) ไม่เลือกปฏิบัติ (2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และ(3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรธ บุนยรัตพันธุ์และคณะ (2555) พบว่า ความเสมอภาค ต้องมุ่งเน้นที่การให้ความสำคัญกับการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของบุคคลทั้งในส่วนของสถานภาพทางสังคม หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างใดอย่างหนึ่งของ นอกจากนี้นงานวิจัยเกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาคของผู้พันโทในการศึกษาและทำงานของศรัณยา กลิ่นสุคนธ์ (2554) พบว่า ผู้พันโทเป็นอีกหนึ่งกลุ่มคนด้อยโอกาส ซึ่งหากเขาได้รับการให้โอกาสในการพัฒนาตน พวกเขาจะเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติ จึงควรปรับทัศนคติของคนในสังคมเสียใหม่ ให้เปิดใจยอมรับ ให้โอกาสต่างๆอย่างไม่เลือกปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้

3) เป็นธรรม มีประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) ยึดมั่นในความยุติธรรม (2) มีคุณธรรม และ(3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Plato (1963) อ้างถึงในไชยันต์ (2541) ที่ว่า *ความยุติธรรมที่แท้จริงต้องสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกันกับความดี ความถูกต้อง* นอกจากนั้นตามงานวิจัยของ สุธีรัตน์ ประจณปัจจนิก (2551) พบว่า ความเป็นธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติ อันเป็นการเลือกปฏิบัติในทางบวก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้วยการให้สิทธิบางประการ ซึ่งจะช่วยยกระดับ และส่งเสริมบุคคลธรรมดาที่สถานะด้อยกว่าผู้อื่น ทดแทนความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ถือเป็นการแสดงถึงความยุติธรรมอย่างหนึ่ง

การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้

ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเด็กด้อยโอกาส สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ (2554) ที่ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่า หนึ่งในรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยได้แก่ ผ่านการจัดหาสิ่งที่เหมาะสมให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนโดยสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และโดยการให้ ปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งการท่องเที่ยวก็มีลักษณะดังที่กล่าวมา ผลการศึกษายังเพิ่มเติมว่า ควรเป็นการท่องเที่ยว เชิงบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา ทั้งนี้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งสองจะช่วยสร้างความตระหนักด้านการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้ได้รู้สึกเปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคล อื่น มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมกล้าแสดงออก เรียนรู้ความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความอดทน กลุ่มเป้าหมายได้รู้สึกถึงความภาคภูมิใจในตัวเอง ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง เข้าใจคุณค่าของผู้อื่น สอดคล้อง กับแนวคิดของพจนีย์ ทวีโกศา (2542) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบความสนใจ พิเศษที่นำมาซึ่งความยุติธรรม และความหวังดี บุคคลที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2553) กล่าวไว้ว่า ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยว เชิงบำเพ็ญประโยชน์นักท่องเที่ยวจะได้ลงมือปฏิบัติจริงกับงานอาสาสมัคร ซึ่งการลงไปช่วยเหลือนั้นจะช่วยสร้างความ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น เกิดการเรียนรู้เพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากตน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ออกมาจากผู้เรียนได้อย่างง่ายดาย ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของเศกสรรค์ ยงวิชัย และคณะ (2551) และ ฉันทัช วรณณอม (2552) ที่ว่า การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาหาความรู้เพื่อมุ่งเน้น สร้างความเข้าใจหรือสร้างความรู้ใหม่ๆ ขณะเดียวกันผลการวิจัยของมนพราธิป อินทร์กำ (2555) พบว่า หลังการทดลอง จัดกิจกรรมทัศนศึกษาเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมทัศนศึกษาเป็น กระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาเด็กให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเสริม สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมด้วย นอกจากนี้ผลการวิจัยของชนกนาถ วงษ์ บุรณาวาทย (2549) เรื่องกระบวนการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวทัศนศึกษา อีกทั้งมีการพัฒนาบุคลิกภาพ รู้จักควบคุมอารมณ์ เข้าใจตนเอง ผู้อื่น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ตลอดจนผลการวิจัยของอมรรัตน์ ชาลีเครือ (2555) พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมทัศนศึกษา เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพสูงกว่าก่อนเข้าร่วม กิจกรรม ซึ่งผลการวิจัยของประชุม สุวดี (2533) เพิ่มเติมว่า ผู้ปกครองของเยาวชนมีความคิดเห็นว่า การท่องเที่ยว ทัศนศึกษาช่วยให้เยาวชนได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ มีประสบการณ์มาก

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ด้วยความกรุณาและอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โชคชัย สุเวชวัฒนกุล รองคณบดีคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ และแนวทางการทำวิจัยที่ต้องตลอดระยะเวลาการทำวิจัย รวมถึงทุนสนับสนุนการทำและตีพิมพ์วิทยานิพนธ์จาก เงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2558 ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และความช่วยเหลือ แรงสนับสนุน กำลังใจที่ดีเสมอมาจากรอบครัว และเพื่อนๆทุกคน จนการศึกษาครั้งนี้เสร็จลง ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เองทุกประการ

บรรณานุกรม

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2553). *คู่มือเพื่อดำเนินงานแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2552-2556) สำหรับองค์กรเครือข่ายสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.
- กรมวิชาการ. (2544). *รายงานการวิจัย เรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา.
- กรมวิชาการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กาญจนา สมมิตร,และนิทัศน์ บุญไพศาลสถิตย์. 2556. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย Guidelines for volunteer tourism development in the upper North of Thailand. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*. 7 (มิถุนายน-พฤศจิกายน): 47-58.
- กุลภา วนสาร. (2555). *ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิราภรณ์ ทิพย์สุลักษณ์. (2504). *ความตระหนักในสิทธิมนุษยชนของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรเฉลิม งามอาจานศาล. (2551). *การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). *การวางแผนและการจัดนำเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามลดา.
- ชนกนาถ วงษ์บุรณาวาทย. (2549). *กระบวนการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2541). ความยุติธรรม ตอนที่ 1. *วารสารรัฐศาสตร์สาร*. 20 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 57-96.
- ศรียา อมตวิวัฒน์ และรัชนิท. (2553). *การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการเรียนการสอนสิทธิมนุษยชนในระบบโรงเรียน*. *วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ*. 8 (ตุลาคม-ธันวาคม): 12-13.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). *โดนรุมกันด่าสลัม ตำด้อย ด้อยฐานะ! สัมผัสคราบน้ำตาน้องพิวส์ เด็กอาภัพขายขนมเลี้ยงชีวิต*. (ออนไลน์). 19 มิถุนายน 2558. <http://www.thairath.co.th/content/507923>.
- นิตยา กันตะวงค์. (2542). *การศึกษานอกระบบ*. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นพนันท์ วรรณเทพสกุล. (2556). *โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการการใช้ทฤษฎีสังคมศาสตร์อธิบายความไม่เป็นธรรมทางสังคมบนเส้นทางความยุติธรรมแนวเสรีนิยม*. (ออนไลน์) 20 มิถุนายน 2556. <http://social-agenda.org/article/448>.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว Tourism industry*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. (2544). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

- ประชุม สุวดี, นริวรรณ จินตกานนท์ และจิราวัลย์ มิตรทองแท้. (2533). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเยาวชน. รายงานการวิจัย เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ประดินันท์ อุปรมย์. (2540). ชุมติวิชาพื้นฐานการศึกษา (มนุษย์กับการเรียนรู้) (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- ประเวศ วะสี. (2553). หมอประเวศชี้ความเหลื่อมล้ำด้าน “ศักดิ์ศรี” ผังรากลึกที่สุดในสังคม แนะนำให้ปฏิรูปหลายส่วนอย่างเชื่อมโยง. (ออนไลน์). 19 มิถุนายน 2558. <http://www.matichon.co.th/webmobile/readnews.php?newsid=1285392648&grpid=00&catid=00>.
- ประเวศ วะสี. (2545). ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พจนีย์ ทวีโกศา. (2542). แรงจูงใจของอาสาสมัครในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ กรณีศึกษา: วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิรธร บุญยรัตน์, บุญส่ง กวยเงิน, กนกวรรณ วราภรณ์วิมลชัย, กมลเทศ โพธิกนิษฐ, ภารดี อาจละสุทธิ, สาวินี สิตินาภรณ์ บัวแก้ว, อรวิทย์ ไชยชนะ, และสุญญานันท์ สมบัติศิริ. (2555). การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- พิรภัทร โพธิสารตนะ. (2555). สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ในดวงใจไทยทั้งผอง. นิตยสารซีเคร็ต. 90(มีนาคม): 20-27.
- พูนผล เงินดี. (2535). กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. วารสารอัยการ. 15 (กุมภาพันธ์): 31-33.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2556). ความยุติธรรมทางสังคม. (ออนไลน์) 20 มิถุนายน 2556 <http://social-agenda.org/article/1605>.
- มนตราธิป อินทร์กำ. (2555). ผลการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่จัดขึ้นเรียนแบบคละฮายู โรงเรียนบ้านโนนถาวร จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- มหาชัย ศรีทองกลาง. (2551). มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ *International human rights standards*. (ออนไลน์) 12 พฤษภาคม 2556. http://law.east.spu.ac.th/law/admin/waaa_file/A29mahachai2.pdf
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2544). จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วรลักษณ์ สงวนแก้ว. (2551). สร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนผ่านระบบการศึกษาไทย. วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ. 6 (ตุลาคม-ธันวาคม): 11-16.
- วารินทร์ รัตมีพรหม. (2542). การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย อุตสาหจิตและจุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2556). องค์การแห่งความสุขกับการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 53 (มกราคม-มีนาคม): 67-102.
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). อนาคตเศรษฐกิจโลกและทางออกของไทย. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- ศรีธญา กลิ่นสุคนธ์. (2554). ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาค: ศึกษาเฉพาะกรณีสิทธิในความเสมอภาคของผู้พิการใน การศึกษาและทำงาน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เศกสรรค์ ยวงนิชัย และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์. (2551). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). ความเป็นธรรมทางสังคม. (ออนไลน์) 20 มิถุนายน 2556. จาก <http://social-agenda.org/wp-content/uploads/2013/06/ความเป็นธรรม-สวส.-จุฬาฯ.pdf>

- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2553). รายงานความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สายฤดี วรจิโกคาทร และคณะ. (2554). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ดินเชิงคุณธรรม.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. 2550. คุณธรรมการอยู่ร่วมกันและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อการป้องกันแก้ไขการค้ำมนุษย์ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้และภูมิภาคยะลา. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุธีรา เผ่าโกลสถิตย์. (2543). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : แม็ค จำกัด.
- สุรงค์ ไคว้ตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิจิตรการพิมพ์.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2544). กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยา และพัฒนา. (2542). อ้างถึงในกุลภา จวนสาระ. (2555). ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและ ความเป็นธรรมในสังคมไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุริรัตน์ ประจันปัจฉิก. (2551). สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคด้านการศึกษาของคนพิการ. วารสารกฎหมายสู่ชีวิตธรรมาธิราช. 20 (ธันวาคม): 23-43.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556ก). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี2554. (ออนไลน์) 20 มิถุนายน 2556. <http://social.nesdbgo.th/social/Default.aspx?tabid=125&articleType=ArticleView&articleId=136>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556ข). การมีงานทำและคุณภาพคน. ภาวะสังคมไตรมาสหนึ่งปี 2556 *Social Situation and Outlook*. 10 (พฤษภาคม): 1-7.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). จากวิสัยทัศน์ 2570 11สู่แผนฯ. (ออนไลน์). 19มิถุนายน2558.http://website2556.moj.go.th/upload/mini110_information/uploadfiles/27895_8865.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. (2533). รายงานการประชุมปฏิบัติการเรื่องเด็กในภาวะยากลำบาก. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557ก). ระบบการดูแลเด็กและเยาวชนขาดโอกาส. (ออนไลน์). 19 มิถุนายน 2558. <http://www.thaihealth.or.th/Content/24390-ระบบการดูแลเด็กและเยาวชนขาดโอกาส.html>.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2557ข). ชุดข้อมูลเผยแพร่ถึงเวลารวมพลัง ดีฝ่าวิกฤติเด็กด้อยโอกาส.(ออนไลน์). 19มิถุนายน2558.<http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFiles/prefix-15082557-113335-e16AXa.pdf>.
- สำนักนโยบายและแผน สป. กระทรวงมหาดไทย. (2556). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2556-2561. (ออนไลน์) 19 มิถุนายน 2558. <http://www.ppb.moi.go.th/midev01/upload/MOI%20Strategy%202013%20-%202018.pdf>.
- อมรรัตน์ ชาลีเครือ. (2555). การพัฒนาพฤติกรรมสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา โรงเรียนบ้านยางเครือ จังหวัดชัยภูมิ. สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อรพันธ์ อรรถกร. (2542). ครูกับการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชน. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 1 (กันยายน – ธันวาคม): 56-58.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2553). คุณธรรมนำความรู้. กรุงเทพฯ: เอ พี กราฟิเคิลดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

- อุดม รัฐอมฤต, นพนิติ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28*. กรุงเทพฯ: นานาสีงพิมพ์.
- ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เทศบาลตำบลท่าคันโท. (2554). *สาระสำคัญคำอธิบายความหมายเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา*. (ออนไลน์) 5 มิถุนายน 2556. <http://www.nmt.or.th/kalasin/thakhantho/Lists/List60/DispForm.aspx?ID=7&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Enmt%2Eor%2Eth%2Fkalasin%2Fthakhantho%2FLists%2FList60%2FAllItems%2Easpx&RootFolder=%2Fkalasin%2Fthakhantho%2FLists%2FList60>
- แฮสเฟิลส์. (2546). *การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ในปฏิบัติการต่อต้านการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์ : แนวปฏิบัติสำหรับองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ.
- N, Mock and E, de Buhr . (2009). *Children in Difficult Circumstances*. (Online) 20 June 2013. http://link.springer.com/chapter/10.1007%2Fb106524_26.
- Nordin, R., Shapiee , R., Suhor, S. and Muhamad, M. (2011). Designing human rights subject based on student's need. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 59 (October): 715-722.
- Sin, H. (2009). Volunteer Tourism-“Involve me and I will learn”?. *Annals of Tourism Research*. 36 (July): 480-501.
- South African Commission. (2002). *South African law commission project 110 review of the child care act report*. (online) 5 June 2013. http://www.ci.org.za/depts/ci/plr/pdf/salrc_rprt_02/pr110chapter12.pdf
- Taylor. (1998). Quoted in Wiessner, C. A., & Mezirow, J. (2000). *Theory building and the search for common ground*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- United Nations Children's Fund. (2012). *The state of the world's children 2012 executive summary Children in an Urban World*. New York: UNICEF.
- Wiessner, C. A., & Mezirow, J. (2000). *Theory building and the search for common ground*. San Francisco, CA: Jossey-Bass. <http://www.kasikornfoundation.org/TH/News/KFoundationNews/Pages/News13.aspx>

